

SIROMAŠTVO I DEMOGRAFSKO STANJE U SLAVONIJI, BARANJI I SRIJEMU

KORIZMENA POSLANICA SLAVONSKIH BISKUPA

Draga braćo i sestre!

1. »Milosrdni kao Otac« (Lk 6,36). Ova misao vodilja Izvanrednog jubileja milosrđa, otvorenog odredbom pape Franje i u našim mjesnim Crkvama 13. prosinca 2015. godine, ima osobitu snagu u ovogodišnjoj korizmi. Ona nas kao crkvene pastire na području Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema potiče da zajedno s vama, i svim ljudima dobre volje, pogledom milosrdnoga i blagoga Gospodina, razmotrimo pitanja koja se odnose na sve teže životne uvjete ljudi u ovom dijelu naše hrvatske domovine pred kojima nitko ne bi smio ostati ravnodušan. U srcu nam odjekuju riječi proroka Izaije: »Ukloniš li iz svoje sredine jaram, ispružen prst i besjedu bezbožnu, dadeš li kruha gladnome, nasitiš li potlačenog, tvoja će svjetlost zasjati u tmuni i tama će tvoja kao podne postati, Gospodin će te vodit' bez prestanka, sitit će te u sušnim krajevima. On će krijepit' kosti tvoje i bit ćeš kao vrt zaljeven, kao studenac kojem voda nikad ne presuši« (Iz 58,9-11).

Vama, dragi vjernici, kao i društveno-političkoj i gospodarskoj javnosti te svim ljudima dobre volje, upućujemo korizmenu poruku vođeni željom da se zaustave trendovi rasta siromaštva na našim prostorima. Želimo, na temelju poslanja Crkve, progovoriti o uzrocima koji su doveli do ove situacije, ali i o posljedicama za budućnost sjevernoistočnoga dijela Hrvatske. Kako ističe papa Franjo, svi su ljudi pozvani, a na osobit način kršćanski vjernici, biti pozorni i čuti vapaj siromašnoga i priteći mu u pomoć. Pozvani smo zauzeti se za uspostavu pravednijih odnosa u društvu te, koliko je moguće više, uklanjati uzroke siromaštva.

I. NEZAPOSLENOST I SIROMAŠTVO U SLAVONIJI

Na rubu hrvatskog društva

2. Slavonija, Baranja i Srijem mnogima su tijekom prošlosti pružili utočište i raširenih ruku primali sve one koji su bježeći od siromaštva i neimaštine dolazili ovamo u potrazi za boljim životom. Danas, nažalost, ovi krajevi postaju sve siromašniji, ako ne i najsiromašniji dijelovi Republike Hrvatske. Osobito je tužna činjenica da danas iz Slavonije, Baranje i Srijema, prema službenim procjenama, godišnje odseli više od 5 000 osoba, a svjedočimo o odlasku i cijelih obitelji. Procjenjuje se da je tijekom posljednjih desetak godina više od 50 000 većinom mladih visokoobrazovanih ljudi napustilo ove dijelove domovine tražeći negdje drugdje bolju budućnost, jer im je ovi krajevi, zbog rastućeg siromaštva i nezaposlenosti, više ne mogu pružiti. Situacija je tim teža jer se velik broj prognanih za vrijeme Domovinskoga rata nije vratio u svoje domove te je u svim selima vidljiv ne samo pad broja stanovnika, nego ona postaju mjesta izrazito staračkih žitelja. Svakodnevno sve veći broj kuća u selima, ali i u gradovima, ostaje bez svojih stanovnika. Problemi hrvatskoga sela i ovog dijela Hrvatske nisu stoga samo gospodarske naravi, već zadiru duboko u život naših obitelji i njihovu demografsku budućnost, a povezana su i s pitanjem ekonomske i prehrambene neovisnosti zemlje, skrbi za okoliš kao i nacionalne sigurnosti, jer velika područja uz granicu ostaju bez stanovništva.

Bremenito nasljeđe

3. Agonija sela i gradova Slavonije, Baranje i Srijema traje već više desetljeća, a započela je sustavnim uništavanjem sela nakon Drugoga svjetskog rata kada je »narodna vlast« oduzela zemlju i nametnula nerealne obveze seoskim domaćinstvima, zatirući na taj način stoljetnu tradiciju obiteljskih zadruga. Komunističko nasljeđe ostavilo nam je usitnjene posjede koji su u suvremenim tržišnim uvjetima nedostatni za isplativ i samoodrživ uzgoj i poljoprivrednu proizvodnju, a podržavljena zemlja nije do danas

vraćena njihovim prijašnjim vlasnicima i dodjeljuje se pretežito velikim tvrtkama, nanoseći tako novu nepravdu obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima. U tom kontekstu prevladala je danas tržišna i profitu orijentirana proizvodnja, a potisnuta je solidarna i ekološka dimenzija, oduzimajući tako poljoprivredi njezine izvorno pripadajuće odrednice solidarnosti i suživota u socijalnom i prirodnom smislu. Osim toga, iskustvo »socijalističkih zadruga«, opterećeno povijesnim i ideološkim nasljeđem, kod mnogih poljoprivrednika podsvjesno stvara otpor prema prednostima današnjeg zadrugarstva i dodatno jača nezdravi individualizam koji je nesposoban odgovoriti na izazove sve zahtjevnijeg tržišta poljoprivrednih proizvoda.

Izostanak agrarne politike i strategije ruralnog razvoja

4. Nebrigom, ali i neznanjem onih koji su preuzeli odgovornost za opće dobro, izostala je jasna agrarna politika i strategija ruralnog razvoja te je rad u poljoprivredi (p)ostao vrlo jeftin, a obiteljska poljoprivredna proizvodnja ovisna o naslijeđenoj industrijskoj politici. Niska obrazovna struktura stanovništva, nedostatak infrastrukture na selu, promjenjive i nesigurne cijene otkupa, neplaćanja poljoprivrednicima za predane proizvode, zakašnjela i neravnomjerna podjela poticaja, pravilnici koji pogoduju »velikima« za dobivanje pomoći iz fondova Europske unije, trgovačka ucjenjivanja bez jasnih burzovnih pravila, daleko od seljaka i poljoprivrede i, konačno, velika otvorenost i pogodovanje uvozu hrane pojedinim lobijima, samo su neki od razloga koji još dodatno pogoršavaju životnu situaciju poljoprivrednika. Izostala je i uloga države i stručnih agencija kako bi se što više, izravno i neizravno, zaštitio domaći uzgoj i proizvodnja. Žalosna je stoga činjenica da su naši krajevi, uz sve svoje bogatstvo i tradiciju, bačeni na koljena.

Domovinski rat, privatizacija i izostanak kapitalnih investicija

5. Razaranja industrijskih postrojenja u Domovinskom ratu, gubitak tržišta, zastarjela tehnologija te često nepravedna i zakonski sumnjiva privatizacija uništili su nekoć snažna industrijsko-prehrambena središta u Slavoniji te dodatno otežali položaj radnika u gradovima, ali i položaj radnika na selu koji su se bavili i poljoprivredom. Slavonija, Baranja i Srijem ne samo da su podnijeli najteža razaranja u Domovinskom ratu, nego je on ovdje završio tek mirnom reintegracijom 1998. godine, što je dodatno utjecalo na gospodarsko zaostajanje i izostanak kapitalnih investicija u odnosu na ostale dijelove Republike Hrvatske. Sve to ima za posljedicu veliku stopu nezaposlenosti, osobito u gradovima. Osim nezaposlenih, na rubu siromaštva su i mnogi umirovljenici, ali i oni koji rade, a često ne dobivaju plaću po nekoliko mjeseci ili je primaju u umanjenom iznosu.

Problem je prvenstveno političke naravi

6. Ne želimo tražiti krivce, a još manje osuđivati one koji su Slavoniju, Baranju i Srijem doveli u ovako tešku društveno-socijalnu i gospodarsku situaciju, no ipak moramo naglasiti kako najveću odgovornost za nastalo stanje snosi dosadašnja politička nebriga središnjih vlasti za ove krajeve, a očitovala se, kako rekosmo, u nedonošenju jasne agrarne politike i strategije ruralnog razvoja. Stanje je dodatno pogoršala i pretjerana centralizacija države koja je, prije svega, poreznom politikom sve usmjerila prema jednom središtu ostavljajući lokalne zajednice bez potrebnih sredstava. Veliki dio odgovornosti snose i saborski zastupnici iz ovih krajeva koji su više zastupali interese svojih političkih stranaka, nego građana koji su ih izabrali, te pod pritiskom stranačke stege donosili zakone koji nisu uvijek pogodovali malim obiteljskim gospodarstvima i razvoju sjevernoistočnog dijela Hrvatske. Željene rezultate nije polučila ni regionalna politika inata, a situaciju pogoršava i sveprisutni koruptivni mentalitet. Ovo, međutim, ne spominjemo kako bismo poticali jalove polemike u našoj javnosti i upirali prstom jedni u druge. Naprotiv, svjesni smo kako bez snažne političke volje i istinske želje političkih dužnosnika da se stanje promijeni nije moguće ostvariti preduvjete za

društveno-socijalni i gospodarski oporavak Slavonije, Baranje i Srijema te istinski izlazak iz sadašnjega teškog stanja.

II. NAČELA SOCIJALNOG NAUKA CRKVE

7. Ovom korizmenom poslanicom željeli bismo pridonijeti pronalaženju prikladnijih političkih, zakonskih i gospodarskih mjera za oporavak Slavonije, Baranje i Srijema. Smatramo kako u tom pogledu mogu biti od velike pomoći temeljna načela socijalnog nauka Crkve, osobito ona koja se odnose na poljoprivredu te na pitanja nezaposlenosti, demografski rast, ali i na nužnosti osobne izgradnje socijalnih kreposti. Potrebno je založiti se za *ljudsku ekologiju*, izgradnju autentičnih moralnih vrijednosti na kojima mora počivati socijalno-odgovorno društvo i gospodarstvo, ali i osnažiti ulogu države u zaštiti zajedničkoga dobra. Bog je zemlju, i sve što ona sadrži, namijenio svim ljudima te država ima zadaću, u duhu socijalne pravednosti, tako urediti i rasporediti dobra da svima pripadne pravo da posjeduje dio dobara koji je dovoljan pojedincu i njegovoj obitelji za dostojan život (usp. GS 69).

A. POLJOPRIVREDA U CJELINI GOSPODARSKOG SUSTAVA

8. Želimo istaknuti kako je poljodjelstvo od temeljne važnosti za svako društvo jer ne samo da priskrbljuje zajednici nužna dobra za svagdanju prehranu, nego ima i važnu društvenu, kulturnu i gospodarsku ulogu. Međutim, već je početkom šezdesetih godina prošlog stoljeća sv. Ivan XXIII. ustvrdio kako mnogi napuštaju selo jer je ono gotovo posvuda u zastoju i s obzirom na unosnost rada i s obzirom na životni standard seljaštva (usp. MM 124). I mi se danas u Slavoniji, Baranji i Srijemu suočavamo s istim problemima te smo pozvani učiniti sve da se poljoprivrednici ne smatraju manje vrijednima od ostalih, osobito potičući reforme kako bi i oni koji žive od poljodjelstva mogli svojim radom ne samo razviti svoju osobnost, nego i s punim pouzdanjem gledati u budućnost. Tim više što upravo radom u poljoprivredi čovjek na tako rječit način »pod-laže« zemlju koju je primio na

dar od Boga te potvrđuje svoje »vladanje« nad vidljivim svijetom (usp. LE 45). Potrebno je stoga poljodjelskim radnicima i poljodjelstvu povratiti njihovu pravu vrijednost kako bi (p)ostali osnova zdrave ekonomije u okviru razvitka društvene zajednice. Na tom tragu ne možemo razumjeti da Republika Hrvatska godišnje uvozi više od 40 % hrane, a naši poljoprivrednici često nemaju kome prodati svoje proizvode. Sve to upućuje na potrebu nužnih reformi kako bi se zaustavio nekontroliran uvoz hrane, a našim proizvođačima hrane omogućilo da uspješno zadovolje potrebe domaćeg tržišta.

Agrarna politika

9. Na nužnost promjene agrarne politike ne upućuje samo zabrinjavajuće stanje oko uvoza hrane, već i sve brojniji problemi s kojima se poljoprivrednici moraju suočavati u okruženju globaliziranog gospodarstva, ali i zbog svoje sve veće važnosti u očuvanju prirodnog okoliša. Potrebno je hitno donijeti strategiju razvoja poljoprivrede kod nas, s jasnom vizijom, koja će otvoriti nove perspektive i postati sposobna obnašati važnu ulogu u društvenom i gospodarskom životu Republike Hrvatske. Razvoj stočarstva, mljekarstva, ratarstva, povrtlarstva, voćarstva, vinogradarstva samo su neka od područja u kojima je potrebno donijeti jasnu viziju i strategiju razvoja. Ne možemo se, naime, pomiriti s činjenicom da su naši krajevi postali danas izvoznici jeftine sirovine, umjesto da se poljoprivrednicima pomogne da svoje proizvode oplemene i na tržište donesu finalni proizvod koji će im dati veću dobit. U duhu socijalnog nauka Crkve, naglašavamo kako je potrebno u selima razvijati industriju, osobito prehrambeno-prerađivačku i drvenu, osigurati cjeloživotno obrazovanje poljoprivrednika te poraditi da se u obradi zemlje primijene najnovije tehnologije proizvodnje (usp. MM 123-131, 142-149).

Porezni sustav i pravedne cijene otkupa

10. Od državne vlasti očekujemo primjereniju provedbu gospodarske politike koja zahtijeva da se u određivanju poreza po-

ljoprivrednicima ima na umu kako se u poljoprivredi prihodi ostvaruju sporije i da su izloženi većoj neizvjesnosti te da vlasnici kapitala radije ulažu sredstva u druge gospodarske grane nego u poljoprivredu. U svrhu promicanja općeg dobra i socijalne pravednosti nije dovoljno da država za poljoprivrednike samo utvrdi posebnu kreditnu politiku, nego je od iznimne važnosti i da se osnuju agrobanke koje bi poljodjelicima nudile kredite s nižom kamatnom stopom (usp. MM 132-134). Osim toga, s obzirom na posebnu narav poljoprivrednih pro-izvoda, smatramo kako je potrebno odrediti njihovu prikladnu cijenu te u njezinu utvrđivanju, pored gospodarskih stručnjaka i zahtjeva tržišta, ni državna vlast ne smije ostati po strani. U tom smislu, budući da poljoprivredni proizvodi idu prvenstveno za tim da zadovolje osnovne čovjekove potrebe, treba im tako odrediti cijenu da budu svima pristupačni, ali to ne smije ići na štetu samih poljoprivrednika i njihove kupovne moći jer bi to bilo u otvorenoj opreci s općim dobrom. Obiteljsko će gospodarstvo biti postojano i trajno tek kad bude namicalo toliko sredstava koliko je dovoljno za dostojan obiteljski život, stoga je potrebno spriječiti ucjenjivanje otkupnim cijenama i rušenje cijena otkupa ispod njihove tržišne isplativosti (usp. MM 135-141). Na tom tragu, smatramo vrijednim spomenuti i kako je PDV na hranu trenutačno visok, što također značajno pridonosi nekonkurentnosti domaćih proizvoda na tržištu i njihovoj smanjenoj potrošnji.

Nužnost promjene zakonskih okvira i europski primjeri
zadružne kulture rada

11. Iskustvo Europske unije pokazuje kako zadružno gospodarstvo može postići zavidne gospodarske rezultate. Više od 150 000 zadruga s više od 2 500 000 uposlenika i oko 85 milijuna članova, koliko ih djeluju unutar Europske unije, imaju značajan udio na agro-prehrambenom tržištu koji u pojedinim zemljama iznosi više od 30 %, a u Nizozemskoj čak 83 %. Naime, iako zadruga nije društvo kapitala, nego gospodarska asocijacija temeljena na gospodarskoj samoodrživosti i samorazvoju putem ulaganja onih pojedinaca koji su u tržišnom smislu mali i nedovoljno

snažni, udruženim snagama, na načelima zadružnog poslovanja i solidarnosti, postižu značajne tržišne rezultate. Pozivamo stoga sve odgovorne da se zakoni i podzakonski akti prilagode propisima Europske unije koji potiču razvoj malih i usitnjenih proizvođača. S izmjenom zakonodavstva potrebno je poraditi i na udruživanju naših malih i usitnjenih poljoprivrednika, promičući upravo zadrugarstvo koje je istovremeno i izdašno poticano od strane EU fondova kroz naše fondove za ruralni razvoj. Na taj način moguće je izbjeći slučajeve u kojima poljoprivrednici zbog neusklađenosti našeg zakonodavstva (zakona, akata i pravilnika) s propisima u EU-u ostaju zakinuti za mogućnost korištenja sredstava spomenutih fondova.

12. Svjesni smo i potrebe komasacije poljoprivrednog zemljišta radi stvaranja konkurentnije proizvodnje te da upravo poticanje na udruživanje malih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i zadružne kulture rada može pridonijeti i većem okrupnjivanju poljoprivrednog zemljišta. Usporedno s tim, smatramo da je potrebno doraditi i zakone o dodjeli državnog zemljišta kako bi se u ime pravednosti omogućilo i malim proizvođačima da se ravnopravno natječu za dobivanje državne zemlje u koncesiju. Isto vrijedi i za zakone o poticajima koji bi trebali pravednije i jasnije uređivati sustav dodjele poticaja kako ne bi postali oblici socijalne pomoći, nego istinski potpora razvoju poljoprivredne proizvodnje. U tom duhu, pozivamo sve poljoprivrednike da ne bježe od samoorganiziranja i zadružne kulture rada, već da pokušaju nadvladati naslijeđeni mentalitet prema kojem je svatko sebi dovoljan te zajednički uložiti sredstva u mehanizaciju koja im pojedinačno nije tržišno isplativa.

Izgradnja infrastrukture i kapitalne investicije

13. U duhu socijalnog nauka Crkve, smatramo kako je nužno da državna vlast poradi i na tome da se na selu prikladno unaprijedi ono što je osnovno za opće blagostanje, osobito cestovna infrastruktura, dobre prometne veze, zdrava pitka voda, zdravstvena služba, prikladno obrazovanje, uvjeti za vjerski život i osobni

odmor te omogućiti opremanje i uređenje seoskog domaćinstva sukladno zahtjevima našeg vremena. Svjedoci smo da tamo gdje nedostaju ove pogodnosti, nužne za čovjekov dostojan opstanak, gospodarski i društveni život ne samo da ne može napredovati, nego je teško i zadržati ljude, osobito mlađe, da ne napuste takva mjesta. Pozdravljamo stoga najavljeni plan navodnjavanja ovih regija jer je to nužno za sve vrste poljoprivrednih proizvodnji te se nadamo da će u to biti uključeno i kvalitetnije rješavanje sustava odvodnje, kanalizacije, vodne infrastrukture. Žalosna je činjenica da unatoč tome što su naši krajevi bogati nalazištima pitke vode još uvijek u mnogim mjestima nije proveden vodovodni sustav i opskrba zdravom pitkom vodom. Nadamo se da će ova nalazišta i nadalje ostati u vlasništvu države ili lokalne zajednice te da se neće podleći napasti privatizacije izvorišta pitke vode kao i samih crpilišta. U tom smislu, želimo skrenuti pozornost i na potrebu odgovornijeg gospodarenja prirodnim bogatstvima – šumama, naftom i zemnim plinom – osobito u svrhu pravednije raspodjele dobiti, kao i na nužnost kapitalnih investicija. Osim toga, naši krajevi bogati su ljekovitom i termalnom vodom te smatramo kako se i u zdravstvenom turizmu mogu postići izvrsni tržišni rezultati. Razvoj vinskih cesta, seoskog etnoturizma, ekološke proizvodnje, promidžba prirodnih ljepota parkova prirode, zaštićenih proizvoda regionalnog podrijetla, također su neki od potencijala kojima je moguće puno bolje gospodariti.

Primjerena socijalna zaštita

14. Važno je naglasiti kako je rad poljoprivrednika, za razliku od mnogih drugih djelatnosti, povezan s iscrpljujućim fizičkim naporom, a da oblici njihove zakonske zaštite i njihovih obitelji u slučaju starosti, bolesti ili nezaposlenosti nisu dostatni. Potrebno je stoga uspostaviti odgovarajuće socijalno osiguranje i socijalnu zaštitu jer su prihodi poljoprivrednika redovito niži od primanja radnika u industriji ili namještenika u javnoj službi (usp. MM 135). Poljoprivrednici su, naime, prisiljeni sami sebi uplaćivati doprinose za zdravstveno i mirovinsko osiguranje te

smo svjedoci ponižavajućih poljoprivrednih mirovina, što dodatno otežava stanje staračkom stanovništvu na selima. U takvoj situaciji poticaji u poljoprivredi, umjesto da su razvojni, najčešće postaju oblici socijalne pomoći.

B. DUH SOLIDARNOSTI I SOCIJALNE OSJETLJIVOSTI

15. Godina milosrđa doziva nam u svijest kako milosrđe postaje prijeko potrebno da se među nama oblikuju uzajamni odnosi u duhu međusobnog bratstva, pravednosti prožete ljubavlju. U tom duhu, upravo nas ovo korizmeno vrijeme potiče da si još snažnije posvijestimo kako smo pozvani ljubiti Boga onom ljubavlju koju nam je on darovao i očitovao. Ljubav, naime, istovremeno traži da u našem životu i djelovanju imamo na srcu dobro drugih. Ovu upućenost jednih na druge, prema riječima sv. Ivana Pavla II., valja prihvatiti i kao moralnu obvezu. Ako uzajamnost shvatimo u tom smislu, onda je solidarnost jedini odgovor na nju – i to solidarnost kao moralno i socijalno ponašanje, kao ‘vrlina’. Ona nije, dakle, osjećaj neke neodređene sućuti ili površnog ganuća zbog patnji tolikih ljudi, bliskih i udaljenih. Naprotiv, »to je čvrsta i postojana odlučnost zauzeti se za opće dobro, to jest za dobro svih ljudi i svakoga, jer svi smo mi uistinu za sve odgovorni« (SRS 38). Solidarnost zahtijeva suradnju u uklanjanju strukturnih uzroka siromaštva i u promicanju cjelovitog razvoja siromašnih, ali se očituje i u najjednostavnijim svagdašnjim gestama, kojima odgovaramo na vrlo konkretne potrebe ljudi koje susrećemo (usp. EG 188). Ona je mnogo više od nekoga povremenog čina darežljivosti jer podrazumijeva stvaranje novog mentaliteta koji razmišlja u kategorijama zajedništva. Uklanjanje uzroka siromaštva i *opredjeljenje* za siromašne postaje tako *osobit zahtjev* kršćanske ljubavi. On se odnosi na svakog kršćanina, pozvanog nasljedovati Krista.

Prednost rada nad kapitalom

16. Dostojanstvo ljudske osobe i zahtjevi pravednosti nalažu da ekonomske odluke u duhu slobodnog tržišta ne smiju utjecati na

pretjerano i moralno nedopustivo raslojavanje na bogate i siromašne, jer rad ima prednost nad kapitalom. Na tom tragu, osobito u uvjetima naše današnje velike nezaposlenosti i iseljavanja cijelih obitelji, već sama »logika ekonomije« nalaže da glavni prioritet svih odgovornih u društvu mora biti *moгуćnost stalnog zaposlenja za sve*, jer je skupa upravo nezaposlenost, a ne socijalna država. Poslodavce stoga pozivamo da u skladu s financijskim mogućnostima poduzeća određuju visinu plaća radnicima, ne gledajući samo na mogućnost što veće zarade, a državne ustanove na veći nadzor poštivanja prava radnika, jer osjećaji nepravde, bespomoćnosti i bezizlaznosti životne situacije potkopavaju samo povjerenje u institucije socijalne države. Smatramo kako ponovno treba preispitati i opravdanost nedjeljnog rada u trgovinama, a vjernike pozivamo, napose u ovo korizmeno vrijeme, na veću solidarnost sa zaposlenicima u trgovinama i suzdržavanje od kupovine nedjeljom.

Izazovi demografske obnove

17. Osobito nas zabrinjava činjenica ubrzanog *pada stope nataliteta* jer to ne utječe samo na ubrzano starenje stanovništva, nego se prvenstveno odražava i na gospodarske mogućnosti rasta, a utječe dalekosežno i na sustav socijalnog i mirovinskog osiguranja. Pozivamo stoga sve odgovorne u državi, uključujući i bračne parove i obitelji, da što hitnije pristupe donošenju strategije sustavne pronatalitetne politike jer o tome uvelike ovisi budućnost samog društva i našeg dijela domovine. Svi smo pozvani promicati kulturu života koja ističe da je dijete najizvrsniji Božji dar roditeljima, koji pridonosi dobru njih samih. Izražavamo stoga zahvalnost svim supružnicima koji su, unatoč životnim poteškoćama, svoju ljubav usmjerili prema rađanju i odgoju djece te svoju bračnu ljubav posvjedočili nesebičnom suradnjom sa Stvoriteljevom i Spasiteljevom ljubavlju (usp. GS 50). Zahvalni za sve ono što su naše biskupije i župe preko Caritasa i na drugi način dosad učinile za obitelji s brojnom djecom, pozivamo napose sve župne zajednice da nastoje još zauzetije duhovno, moralno i materijalno pritijecati u pomoć spomenutim obiteljima te

da kao Crkva snažno podržimo njihovo kršćansko svjedočanstvo ljubavi i otvorenosti daru života. U tom smislu, od iznimne je važnosti njegovati i duh solidarnosti među samim obiteljima te poticati na međusobnu pomoć i moralnu podršku. Na osobit način, s posebnom zahvalnošću gledamo i na one lokalne zajednice koje su prepoznale hitnost trenutka te u granicama svojih mogućnosti dodjeljuju pomoć obiteljima u radosnim trenutcima darivanja života, kao i obiteljima slabijega imovinskog stanja.

Decentralizacija i pravedniji razvoj regija

18. U uvjetima današnje pretjerane centralizacije države, a koja često koči razvoj lokalnih zajednica, želimo u duhu temeljnih načela socijalnog nauka Crkve – solidarnosti i supsidijarnosti – istaknuti i potrebu decentralizacije te određene regionalizacije Republike Hrvatske. Smatramo kako bi se na taj način omogućila pravednija raspodjela državnog novca i uravnotežio razvoj pojedinih dijelova naše domovine. Ova načela ugrađena su uostalom i u europsko zakonodavstvo, kao i u same temelje socijalne države, jer solidarnost bez supsidijarnosti može se lako izroditi u puki asistencijalizam, a supsidijarnost bez solidarnosti riskira nadahnjivati oblike lokalnog (regionalnog) egoizma koji je suprotan duhu kršćanskog zajedništva. Želimo stoga napomenuti kako solidarnost proizlazi iz društvene naravi čovjeka koja zahtijeva društvenu pravednost i socijalnu osjetljivost, a načelo supsidijarnosti omogućuje da posrednička tijela ne izgube svoju zakonitu samostojnost, potičući istovremeno i druge oblike decentralizacije društva te građansku odgovornost i samopomoć. Zalažući se za određeni oblik izgradnje države i društva »odozdo«, želimo stoga istaknuti važnost lokalne zajednice za život građana te kako načelo supsidijarnosti štiti osobe od zloupotreba od strane viših društvenih institucija, dajući odgovornost i prednost nižim razinama i ustanovama. Istovremeno, potičemo sve građane da pomognu pojedincima i drugim posredničkim tijelima u razvijanju njihovih zadaća kako bi svaka osoba, obitelj i posredna tijela mogli pružiti ono što je izvorno društvenoj zajednici.

Poduzetnički mentalitet

19. Jedan od velikih izazova jest i mentalitet koji sve očekuje od države. Pozivamo vjernike, i sve građane, da prevladaju pristup koji se svodi na traženje pomoći i potpora jedino od države. Smatramo kako je važno pojedince, kao i manje skupine, pomagati na način koji će ih osposobiti za samostalno djelovanje, usmjereno na samopomoć i zajedničko dobro. Potrebno je stoga preispitati sustav socijalne pomoći jer on ne smije poticati na nerad i stvaranje njezinih »profesionalnih« korisnika, a na štetu onih kojima je ona uistinu potrebna. Potičemo organiziranje raznih tečajeva i savjetovanja za stručnu prekvalifikaciju ljudi poradi lakšeg pronalazjenja novog zaposlenja, pri čemu, svojim volontiranjem, puno mogu pomoći i mnogobrojne katoličke udruge vjernika.

20. Posebno želimo apelirati na saborske zastupnike i sve državne službenike iz Slavonije, Baranje i Srijema da se potrude nadilaziti stranačke podijeljenosti te da – odgovorni prema građanima koji su ih izabrali – na prvo mjesto stave njihovu dobrobit, a ne interese svojih političkih stranaka. Očekujemo da će saborski zastupnici na prijedlog Vlade Republike Hrvatske konačno donijeti dugoročnu agrarnu politiku i strategiju ruralnog razvoja, zaštititi domaću poljoprivrednu proizvodnju te stvoriti pravne okvire kako bi se i obiteljska poljoprivredna gospodarstva mogla razvijati i natjecati za dobivanje sredstava iz fondova Europske unije. Očekujemo i da će se u granicama financijskih mogućnosti početi ulagati u infrastrukturu i razvoj naših krajeva te, uklanjanjem administrativnih zapreka, omogućiti dolazak kapitalnih investicija i otvaranje novih radnih mjesta, za ove hrvatske dijelove od osobitog interesa u prerađivačko-prehrambenoj i drvnoj industriji.

Socijalna duhovnost

21. Pozivamo i zaređene crkvene službenike, kao i angažirane vjernike laike, na promicanje socijalnog nauka Crkve kako bi navedene inicijative zaživjele u našoj stvarnosti, a zahtjev za decentralizacijom ispravno shvatio. Osobito svećenicima stavljamo

na srce potrebu veće socijalne osjetljivosti, iskrenog suosjećanja i blizine s osobama u potrebi u duhu poticaja pape Franje da čujemo glas siromašnih. Kao svećenici i učitelji, pozvani smo navješćivati Radosnu vijest spasenja te u tom duhu izgrađivati savjesti onih koji su nam povjereni. Učiniti svijet boljim i pravednijim sastavni je dio našeg poslanja, a ostvarit ćemo ga ponajbolje kada i sami pružimo primjer jednostavnosti, skromnosti i zauzetosti za čovjeka. Potičemo stoga da homilije u određenim prigodama posvetimo socijalnim temama i zauzmemo se za promjenu mentaliteta. Među ostalim nastojanjima, podupiremo i osnivanje socijalnih samoposluga, pučkih kuhinja, suradnju s nevladinim humanitarnim udrugama, osnivanje zaklada za stipendiranje učenika i studenata slabijeg imovinskog stanja. Preporučujemo da se osnaži i rad župnih karitativnih skupina, da svoj pogled usmjere prema obiteljima koje su, ne svojom krivnjom, zapale u materijalne, ali i duhovne poteškoće, kao i na stare i bolesne, ovisne o našoj pomoći.

III. ZAVRŠNI POTICAJI

22. U Godini milosrđa pozvani smo na poseban način truditi se oko osobnog iskustva Božjeg milosrđa i njegova svjedočenja drugima. To bi trebao postati naš životni stav te osnovna i trajna oznaka kršćanskog poziva. Kršćanin nastoji svakodnevno otkrivati otajstvo stvaralačke snage *ljubavi* koja pokreće naš život, unatoč svim teškoćama osobne i društvene naravi. Za kršćanina je *istinsko milosrđe najdublji temelj pravednosti*. Naime, ako je pravednost po sebi prikladna posredovati među ljudima u pravičnoj međusobnoj raspodjeli materijalnih i drugih dobara, ljubav je, naprotiv, jedina sposobna čovjeka vratiti njemu samome. Možemo reći kako je istinsko kršćansko milosrđe, u određenom smislu, i *najsavršenije utjelovljenje* »jednakosti« među ljudima, pa stoga i *najsavršenije ostvarenje pravednosti* ako i ona u svome djelokrugu teži istom učinku. Istina, jednakost koju uspostavlja pravednost ograničuje se na materijalna i iz-vanjska dobra, dok ljubav i milosrđe omogućuju da se ljudi međusobno susreću u vrednoti samoga čovjeka i to s dostojanstvom koje je njemu vlas-

tito. »Jednakost« ostvarena suosjećajnom i dobrotivom ljubavlju ne ruši razlike jer »onaj koji daje postaje velikodušniji, kad osjeća da je istodobno obdaren od onoga koji prima njegov dar; i obratno, onaj koji zna primiti dar sa sviješću da primajući ga i on čini dobro (...), pridonosi da se ljudi međusobno još dublje sjedine« (DM 14).

Znakovite su riječi pape Franje u kojima ističe kako istinska vjera nije nikada lagodna i individualistička te uvijek podrazumijeva duboku želju za promjenom svijeta, prenošenjem vrednota, kako bismo iza sebe ostavili donekle bolji svijet nego što smo ga našli (usp. EG 183). Iako je pravedno uređenje društva i države središnja zadaća politike, ni Crkva ne smije ostati po strani u borbi za pravednost i prava siromašnih. Posebno smo u Godini milosrđa pozvani ponovno otkriti duhovno bogatstvo *tjelesnih i duhovnih djela milosrđa* koja se na osobit način očituju u našim konkretnim nastojanjima: gladna nahraniti, žedna napojiti, siromaha odjenući, stranca primiti, bolesna dvoriti... U tom duhu potičemo sve vjernike, ali i ljude dobre volje, na veću socijalnu osjetljivost, a osobito da se svi zajedno borimo protiv zla korupcije i sitnih, uskogrudnih interesa na štetu općeg dobra, a da pritom i sami ne upadnemo u zamku koruptivnog mentaliteta i političke podobnosti.

Molimo Božji blagoslov da nam pomogne udružiti snage u nastojanju oko pomoći Slavoniji, Baranji i Srijemu, kako bi ovi dijelovi naše domovine ponovno postali poželjna mjesta stanovanja, gdje ljudi mogu živjeti od svoga rada, a bračni drugovi u radosti prihvaćati dar života.

Đakovo – Požega, 30. siječnja 2016.

✠ **Đuro Hranić**, nadbiskup đakovačko-osječki, v. r.

✠ **Antun Škvorčević**, biskup požeški, v. r.